

Retsudvalgets høring 11. oktober 2017

Menneskerettighedsdomstolen

Menneskerettighedsdomstolen er en succes

Danmark var blandt de 10 vesteuropæiske lande, som i 1950 sammen grundlagde en enestående succeshistorie: Menneskerettighedskonventionen og Domstolen i Strasbourg. Et projekt, som siden er blevet genstand for beundring og inspiration over hele verden. Danmark har været med hele vejen.

Hvad har Menneskerettighedsdomstolen betydet for dansk ret? En hel del! Man kan nævne: En mere tilbageholdende brug af isolationsfængsling, en bedre forståelse for pressefrihedens demokratiske betydning, bedre retssikkerhed ved domstolene (proces) og bedre beskyttelse af borgernes personoplysninger.

Hvad har Menneskerettighedsdomstolen betydet for Europa? Der er bred enighed om, at den har ydet et væsentligt bidrag til at fastholde og udbygge fundamentale retstatsprincipper og demokratiske værdier over hele Europa. Dermed har Domstolen også medvirket til at forebygge konflikter og sikre freden.

Man bør ikke letsindigt tale om at kaste alt dette på historiens mødding.

Menneskerettighedsdomstolen er ikke fejlfri

Med 1000 afsagte domme om året kan man altid finde nogle spøjse eksempler på temmelig banale "menneskeretskrænkelser".

Derfor er det også rigtigt fremover at fokusere endnu mere på alvorlige og udbredte krænkelser frem for bagateller. Og det er jo også i Domstolens egen interesse at få færre sager!

Menneskerettighedsdomstolen fortolker EMRK fleksibelt. Domstolen søger hele tiden fornuftige, balancerede resultater og løsninger. Nogle gange kan Domstolens fortolkning forekomme en dansk jurist lovligt kreative i udvidende retning. Jeg har da også selv flere gange kritiseret Domstolen for undertiden at gå for vidt. Man skal dog bemærke, at Domstolens undertiden "kreative" fortolkninger langt fra altid udvider menneskerettighederne. Det sker også, at Domstolen kreativt indskrænker rettighederne for at tilgodese legitime modhensyn – rettergangsgarantier, burka.

I den danske debat har man talt meget og kritisk om Domstolens ”dynamiske fortolkning”. Dynamisk er dog ikke noget specielt for Menneskerettighedsdomstolen, men en almindeligt accepteret tilgang til fortolkning. Fortolkningen af en tekst kan ændre sig med samfundsudviklingen. Er brug af spanskrør i skolen fx ikke ”nedværdigende” i 2017? Er en ”familie” kun far, mor og deres børn i 2017? Og det samme kan siges om et ændret syn på forskelsbehandling af kvinder og homoseksuelle og på børns rettigheder.

Så hvad er det egentlig debatten mest handler om: Kritisable fortolkninger eller upopulære resultater? Mest det sidste tror jeg – og det er for så vidt også helt legitimt og i orden.

Enhver magtfuld institution har brug for modspil. Det gælder også Domstolen i Strasbourg!

Menneskerettighedsdomstolen er afhængig af staternes accept – menneskerettighederne kan derfor ikke i længden gives et indhold, som møder massiv modstand hos staterne og dens befolkninger. Det er tilfældet, hvis menneskerettighederne gives et indhold, som er i modstrid med den generelle retsfølelse eller har uholdbare praktiske og økonomiske konsekvenser.

Menneskerettighedsdomstolen lytter til kritik og politiske signaler

Menneskerettighedsdomstolen er ikke bundet af sin egen praksis! Og Domstolen lytter faktisk til kritik.

Lad os se på udvisning af kriminelle udlændinge, et emne som mildest talt har fyldt en del i den danske debat!

Udvisningspraksis er *ikke* – som nogle har hævdet – udtryk for en dynamisk eller vidtgående fortolkning af Konventionens artikel 8 om respekt for privat- og familielivet. Men konsekvenserne af Strasbourg Domstolens praksis har været politisk kontroversielle.

I øvrigt er der færre sager hvor artikel 8 står i vejen for udvisning end mange nok tror! Langt de fleste, som begæres udvist, dømmes faktisk til udvisning (op mod 90-95%).Og måske kunne der være endnu færre. Nye analyser (fra IMR) tyder på, at der kan være et hidtil uudnyttet spillerum for danske domstole.

Men min pointe her er, at Menneskerettighedsdomstolen har lyttet til staternes kritik og ønsker om større tilbageholdenhed fra Strasbourg:

I sin nyeste praksis har Menneskerettighedsdomstolen knæsat det princip, at den ikke vil underkende en national udvisningsafgørelse truffet på et forsvarligt grundlag, men mindre den ligefrem er "vilkårlig eller åbenbart urimelig".

Dét er en markant udvikling.

Fremover vil det inden for vide rammer være overladt til danske myndigheder at fastlægge, hvornår udvisning af kriminelle udlændinge er rimeligt.

Den samme tilbageholdenhed fra Strasbourg ser vi også på religionsområdet. Italien har fået lov at beholde krucifikser i skoleklasserne, og Frankrig og Belgien må gerne forbyde tildækning (herunder burka og niqab) i det offentlige rum. Det er fordi Strasbourg Domstolen afholder sig fra at blande sig i følsomme nationale spørgsmål.

Så summa summarum: Mange knaster – om end ikke alle – kan løses gennem dialog. Strasbourg Domstolen består nok af jurister, men de er ikke politisk tonedøve. Det gør de også klogest i ikke at være.

Menneskerettighedsdomstolen er en skrøbelig institution

Menneskerettighedsdomstolen er nemlig i virkeligheden ikke så stærk, som mange går og tror. At gå imod en højesteretsdom om Grundloven ville i Danmark have karakter af statskup. Domstolen i Strasbourg er derimod helt afhængig af staternes opbakning. Hvis *den* begynder at skride, kan Domstolen og hele menneskerettighedssystemet hurtigt miste autoritet.

Mange mener da også, at den største udfordring til systemet i virkeligheden er, at visse stater ikke efterlever Domstolens domme. År efter år er det således den samme lille gruppe af primært østeuropæiske lande, der tegner sig for langt hovedparten af alle krænkelser, herunder de alvorlige og systematiske.

Men også tankeløs kritik fra lande som Danmark, der omhyggeligt efterlever Strasbourg praksis, kan gøre skade. Kritik er sund, men den bør være velbegrundet og frem for alt konstruktiv. En kritisk ven er ikke det samme som en fjende.

Igen er det vigtigt at løfte blikket og huske at se det store billede:

Ethvert internationalt samarbejde er et give-and-take. Måske har vi i Danmark på det seneste fokuseret lidt for meget på det, vi må tåle fra Strasbourg, frem for på, hvad vi får til gengæld.

Når Menneskerettighedsdomstolen medvirker til at håndhæve retsstatens og demokratiets standarder i hele Europa er det ikke bare godt for Europa. Det er i sidste ende også godt for Danmark og for Danmarks sikkerhed.

Danmark er et lille land. Derfor har vi altid anset det for at være i Danmarks interesse med en stærk international og europæisk retsorden en dansk interesse. Hertil hører også en stærk europæisk menneskerettighedsdomstol.

Man skal derfor tænke sig om: For Domstolen og hele EMRK-systemet er skrøbeligt!

Det gælder da især dér, hvor Europa står nu! Mon ikke folk som Putin, Erdogan og Orban sidder og gnider sig i hænderne, hver gang repræsentanter fra de liberale europæiske demokratier kritiserer Menneskerettighedsdomstolen og søger at undergrave dens autoritet og indflydelse?

.....

Brexit kom sidste sommer for mange som en brat opvågning. En erkendelse af at, alt hvad Europa har opbygget efter anden verdenskrig, faktisk hurtigt kan falde fra hinanden. Den erkendelse har været som et koldt styrtebad og mange synes nu at besinde sig. For nok er Unionen ikke perfekt, men hvor ville Europa være uden?

Det samme kan man i høj grad sige om Menneskerettighedskonventionen og dens Domstol.

Jens Elo Rytter

Professor i forfatningsret med særlig henblik på menneskerettigheder

Det Juridiske Fakultet, Københavns Universitet